

Hönsäters Alunbruk 1768-1873.

Den första egentliga industrien i Hönsäter kom till redan 1768. Då anlades Hönsäters Alunbruk, vars tillverkning av alun utskleppades från Hönsäters hamn. Alun är ett salt som var känt redan under forntiden. Under 16 och 1700-talet fick det allt större användning inom medicinen och som betningsmedel vid färgning av textilvaror. Saltet finns färdigbildat i naturen och kan lätt fås som utfällning ur alunskiffer genom så enkla processer som rostning och urlakning. Förutom råvaran alunskiffer var förutsättningen för ett alunbruk riklig tillgång på ved för bränningen och vatten för lakningen.

Skogen var det inte mycket bevänt med i början av 1700-talet. Man fick t.o.m. hämta hushållsbränsle från annat håll nedanför berget. Kring mitten av 1700-talet hade dock skogen ej bara på Kinnekulle, utan för övrigt i hela Sverige, växt till sig, så att ett tidigare förbud mot anläggande av nya bränslekrävande alunbruk upphävdes av Rikets ständer år 1766. Det var då som Ryttmästaren Harald Lenck såsom förvaltare av Hönsäters säteri för sin kusin, den siste av Stake-ätten, Friherre Harald Gustav Stake, passade på och fick tillstånd att anlägga ett alunverk med två enkla pannor vid Hönsäter.

Till en början var tillverkningen av ringa omfattning. I slutet av 1770-talet framställdes årligen omkring 70 tunnor alun. Man sysselsatte sex ständiga arbetare och vid tid, då kokning pågick, dessutom sex dagsverkskarlar. Under 1780-talet steg årsproduktionen till omkring 120 tunnor (1 tunna=145 liter).

Efter Friherre Stakes död förvärvades Hönsäters-godset år 1796 av Hovjunkaren Bengt von Hofsten. Då han ansåg sig kunna driva alunverket med alunskiffer som bränsle istället för ved, begärde och erhöll han 1797 privilegium för inalles 8 enkla pannor.

Årstillverkningen steg nu efter hand. Under vart och ett av åren 1824 och 1825 uppges den till 772 tunnor men 1826 stannade den vid 574 tunnor. Det året hade alunkokningen legat nere i tre månader på grund av vattenbrist. Detta trots att man anlagt alunbruket strax norr om Hönsäters gård vid vägens norra sida mitt för den stora fd fiskdammen, varifrån man normalt kunde räkna med mer än tillräcklig vattentillgång.

Vid denna tidpunkt rapporterar alunbrukets inspektör Korsell angående sysselsättningen. De vid bruket sysselsatta och engagerade arbetare, hava under omnämnda trenne år utgjort 83 personer af arbetsföra Qvinnor och män. De på dessas förtjenst uppehåll egande personer av underåriga Barn och orkeslösa äro inalles 59 st. Utom dessa finns 11 personer gratialister, hvilka dels av sjukdom, dels av ålderdom äro oförmögna att något arbete uträtta.

Rörelsen fortsatte med viss avmattning speciellt under 1850 och 1860-talet. År 1873 hade tillverkningen sedan några år legat nere. Nu revs fabriken, idag finns endast smedjan och en del grundstenar kvar.

För mer information besök även Kinnekulle Hembygdsförenings Hemsida, www.kinnekullehembygd.se